

Prof. dr hab. Krystyna Chałas

Lublin 08.07.2024

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie

**Ocena rozprawy doktorskiej pt. Urzeczywistnianie wartości zrównoważonego rozwoju
we współdziałaniu uczniów w procesie edukacji wczesnoszkolnej**

Autor: Patrycja Barbara Wąglorz

Promotor: prof. UŚ dr hab. Ewa Borowiec

Oceniana praca doktorska ma charakter teoretyczno – empiryczny. Podjęte zagadnienie badawcze jest ważne, zarówno dla praktyki edukacyjnej, jak również teorii, zwłaszcza w zakresie pedagogiki szkolnej oraz aksjologii pedagogicznej. Problem urzeczywistniania wartości nie znajduje swego należnego miejsca w dotychczasowej literaturze pedagogicznej. Dlatego też podejmowane zagadnienia mają szansę znaleźć swe znaczące miejsce w dotychczasowym dorobku pedagogicznym o charakterze teoretycznym oraz praktycznym.

Pani mgr Patrycja Barbara Wąglorz podjęła się bardzo trudnego zadania, tym bardziej, że badania eksperymentalne w zakresie aksjologii pedagogicznej nie są prowadzone na szeroką skalę, zwłaszcza w edukacji wczesnoszkolnej. Powyżej wskazane walory stanowią o wartości pracy.

Analizę a następnie ocenę dysertacji przedstawię w kilku odrębnych częściach i zakończę ją ostatecznym wnioskiem.

1. Konstrukcja pracy

Rozprawa doktorska będąca przedmiotem oceny składa się z trzech rozdziałów, wstępu, rejestru wniosków, bibliografii, spisu tabel, spisu wykresów, spisu schematów, aneksu; liczy w sumie 225 stron.

W rozdziale pierwszym doktorantka przedstawia analizę problematyki zrównoważonego rozwoju w ujęciu historyczno – politycznym, filozoficznym, pedagogicznym. Drugim analizowanym zagadnieniem są wartości. Przedmiotem szczegółowych analiz jest definicyjne ujęcie wartości w aspekcie filozoficznym, psychologicznym, społecznym oraz pedagogicznym, które stanowią aksjologiczną podstawę zrównoważonego rozwoju; składowe procesu urzeczywistniania wartości; specyfika aksjologii w edukacji wczesnoszkolnej.

W tym miejscu należy podkreślić, że autorka charakteryzując definicyjne ujęcia wartości, nie ukazała koncepcji i teorii wartości. Występuje wyraźny brak teoretycznej podstawy przytoczanych definicji i ich charakterystyki. Jest to słaby punkt analizowanego zagadnienia.

Trzeci obszar teoretycznych analiz stanowi związek urzeczywistniania wartości zrównoważonego rozwoju ze współdziałaniem uczniów poprzez stosowanie metody dialogu. Część teoretyczna pracy zawiera 71s.

Rozdział drugi zawiera charakterystykę metodologicznych podstaw własnych badań empirycznych, a nie jak zatytułowała autorka „badań własnych”. Projekt badań oparty o metodologię empirycznych badań pedagogicznych, zawiera: przedmiot i cel badań, problemy badawcze, hipotezy, zmienne i ich wskaźniki, metody badawcze. Główną metodą badawczą jest eksperyment pedagogiczny. Na szczególną uwagę zasługuje w czytelny sposób przedstawiona struktura zajęć eksperymentalnych dla grupy eksperymentalnej 1 i grupy eksperymentalnej 2 (oparta na strukturze zajęć metodą dialogu). W rozdziale tym autorka charakteryzuje również narzędzia badawcze, którymi są: tablica wartości, arkusz obserwacji urzeczywistniania wartości, arkusz obserwacji indywidualnego urzeczywistniania wartości, arkusz obserwacji kontroli aktywności współdziałania, test wiedzy przyrodniczej. Rozdział zawiera opis organizacji i przebiegu badań.

Analiza wyników ilościowych i jakościowych badań empirycznych z zastosowaniem metody eksperymentu znajduje się w rozdziale trzecim. Struktura rozdziału jest logiczna. Podrozdziały odnoszą się do elementów procesu urzeczywistniania wartości, co stanowi zmienną niezależną oraz współdziałania uczniów. Autorka wyniki przedstawia głównie w formie wykresów. Pracę kończy rejestr wniosków.

Bibliografia zawiera pozycje książkowe, artykuły w pracach pod redakcją, artykuły w czasopismach, netografię, dokumenty.

Błędy techniczne i strukturalne

Cel pracy doktorskiej musi obejmować całość postępowania badawczego ze wskazaniem finalnego etapu. Powinna być więc analiza podejmowanego zagadnienia w świetle literatury, wyników własnych badań empirycznych oraz nakreślenie teoretycznych przesłanek i praktycznych wskazań. Praca doktorska nie może sprowadzać się tylko do analizy literatury i ukazania wyników badań – jak wskazała autorka.

Praca ma charakter teoretyczno – empiryczny. Pierwszy rozdział ma charakter teoretyczny i stanowi podstawę teoretyczną prowadzonych badań empirycznych. W tytule brak umieszczenia zagadnienia problemu, który stanowi przedmiot zainteresowań badawczych, co stanowi jeden z podstawowych wymogów stawianych pracom doktorskim.

Drugi rozdział ma charakter metodologiczny i dotyczy własnych badań empirycznych a nie jak sugeruje tytuł: „własnych badań”. Badania własne autorka pracy prowadziła również w rozdziale pierwszym pracy – miały one charakter teoretyczny.

Rozdział trzeci ma charakter empiryczny.. Tytuł rozdziału ma charakter ogólnikowy. Takiej formy nie stosuje się nawet w pracach licencjackich.

Praca nie zawiera zakończenia, w którym powinny się znaleźć teoretyczne przesłanki wynikające z przeprowadzonych analiz wyników badań empirycznych.

W rozdziałach brak wstępów/wprowadzeń ukazujących przewodnie myśli i działania mieszczące się w procesie badawczym.

W pracy występuje bardzo duża liczba błędów literowych, trudno znaleźć strony na których ich nie ma. Na niektórych stronach występuje kilka. Na s.50 błąd w imieniu prof. Olbrycht.

2. Ocena podstaw teoretycznych zaprojektowanych badań

Teoretyczna część pracy doktorskiej powinna posiadać szczególną wartość źródłową, starannie opracowaną, uporządkowaną i przemyślaną. W jej tytule powinno zawierać się zagadnienie stanowiące przedmiot zainteresowań badawczych wskazując, że będzie ono ukazane w świetle literatury. Autorka tego zadania nie podjęła. Tę część jest zatytułowała: „Analiza literatury przedmiotu”.

Punktem wyjścia teoretycznych analiz jest idea zrównoważonego rozwoju w ujęciu historyczno – politycznym. Doktorantka w sposób syntetyczny ukazała linię rozwojową analizowanego zagadnienia.

Podrozdział drugi zawiera filozofię zrównoważonego rozwoju, którą doktorantka określa jako „idee, wiodące wartości naczelne leżące u fundamentów i polityk rozwoju zrównoważonego, które są świadomie przyjmowane” – s.19. Wyjaśnia, że „Chodzi tu o przekonania ontologiczne, aksjologiczne i historyczne determinujące sposób rozumienia tej idei oraz wyznaczenia jej celów” – s.19.

Doktorantka prowadząc analizy dotyczące zrównoważonego rozwoju nie określa jego definicji, którą przyjmuje w przedstawianej pracy i nie uzasadnia dlaczego to określenie będzie punktem wyjścia dalszych analiz.

Edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju jest przedmiotem analiz podrozdziału „Filozofia zrównoważonego rozwoju” - według mnie powinien to być oddzielny rozdział. Doktorantka w sposób konstruktywny ukazuje istotę tej edukacji. Zwraca uwagę na dwa podejścia do analizowanego zagadnienia: „zwrócenie uwagi na treści, fakty oraz informacje,

które mają oddziaływać na zmianę zachowania oraz sposobu myślenia u uczniów. Drugie podejście odnosi się do prowadzenia dialogu na temat sytuacji problemowych, w których znaleźliśmy się jako cywilizacja” – s.23. W powyższym kontekście krytycznie odnosi się do edukacji w polskiej oświacie. Cennym walorem jest przegląd badań nad edukacją na rzecz zrównoważonego rozwoju. W mojej ocenie powinien być rozszerzony i zawierać się w oddzielnym podrozdziale. Wiedzę czerpie z poprawnie dobranej literatury. Doktorantka nie przyjmuje definicji edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju, ani też nie konstruuje własnej.

Jednym z kluczowych zagadnień w przedstawionej dysertacji i prowadzonych badaniach są wartości. Stanowią one przedmiot analiz w rozdziale trzecim. Doktorantka dokonuje przeglądu definicji wartości w kontekście ich teorii/koncepcji, bez szczegółowych analiz tych teorii. Zasadnym jest najpierw ich ukazanie w sposób pogłębiony, a następnie przytoczenie ich definicji. Podjęcie tego zadania zwiększa walor naukowy.

W odnośniku 65 autorka powołuje się na moją publikację. Na wskazanej stronie nic takiego nie piszę. Omawiam struktury wartości opracowane przez Krystynę Ostrowską. Podobna sytuacja jest w odnośniku 93.

Prowadzone analizy dają bogatą syntezę ujęć definicyjnych wartości. Końcowym elementem jest własna definicja wartości, która brzmi: „Wartość jest zatem intuicyjnym i świadomym celem dążeń ludzkich będących podstawą rozwoju społeczeństwa oraz współdziałania międzyludzkiego” – s.35.

Sformułowana definicja wnosi subiektywizm i relatywizm. Jesteśmy obserwatorami zmian, które stanowią zagrożenie dla państw, a przyczyną jest błędnie rozumiane pojęcie wartości. Nie budowane na obiektywizmie aksjologicznym w perspektywie relacyjnej i integralnym rozwoju osoby ludzkiej.

Rozdział czwarty: „Wartości w ujęciu zrównoważonego rozwoju” jest w mojej ocenie nietrafnie sformułowany. Autorka ukazuje w nim podstawę aksjologiczną zrównoważonego rozwoju i w mojej ocenie powinien brzmieć: Podstawa aksjologiczna zrównoważonego rozwoju.

Podjmuje próbę (w dwóch akapitach) ukazania, że zrównoważony rozwój jest wartością, a następnie w sposób konstruktywny przedstawia struktury wartości będące czynnikami warunkującymi zrównoważony rozwój. Prowadzone analizy w kontekście aksjologicznej podstawy zrównoważonego rozwoju są przeprowadzone w sposób konstruktywny, a ich finalnym efektem jest przyjęcie struktury wartości, które doktorantka włącza w proces

badawczy – eksperyment pedagogiczny. Brak jednak ukazania wiedzy na temat istoty poszczególnych wartości.

Przedmiotem analiz w rozdziale piątym są składowe procesy urzeczywistniania wartości. Doktorantka przyjmuje czytelną strukturę tego procesu. Elementami składowymi są: rozpoznanie wartości, rozumienie wartości, akceptowanie wartości, respektowanie wartości. W sposób syntetyczny dokonała charakterystyki urzeczywistniania wartości na poszczególnych poziomach.

Rozdział zakończony jest słuszną konkluzją: „... składowe urzeczywistniania wartości: rozpoznanie, rozumienie, akceptacja oraz respektowanie wartości przez dialog są odpowiedzią na wyzwania współczesnej edukacji, która ma na celu przygotowanie młodego pokolenia do zmiany świata” – s.47.

Aksjologia w edukacji wczesnoszkolnej stanowi przedmiot analiz w podrozdziale szóstym. Centrum analiz stanowią obszary poznawcze w integracji z wychowaniem. Prowadzone analizy są konstruktywne i na podstawie poprawnie dobranej literatury.

W podrozdziale siódmym doktorantka ukazuje metodę dialogu dydaktycznego w urzeczywistnianiu wartości. Punktem wyjścia jest charakterystyka metody dialogu w świetle literatury znanych pedagogów. W drugim etapie buduje autorski model metody dialogu w procesie urzeczywistniania wartości. Jest to cenna wartość przedstawianej dysertacji.

Przedmiotem analiz w podrozdziale ósmym jest współdziałanie w procesie edukacji szkolnej. Ważne zagadnienie, bowiem stanowi przedmiot badań empirycznych, które prowadzi autorka dysertacji. Analizy posiadają czytelną strukturę. Punktem wyjścia jest ogólna charakterystyka współdziałania, a na tym tle autorka w sposób czytelny ukazuje specyfikę współdziałania w edukacji wczesnoszkolnej. Ujemną stroną jest brak konkluzji, podsumowania tego podrozdziału i czytelnego swojego stanowiska.

Kończącym elementem teoretycznych analiz jest zagadnienie dotyczące związku urzeczywistniania wartości zrównoważonego rozwoju ze współdziałaniem uczniów.

Doktorantka stara się rozwinąć zagadnienie urzeczywistniania wartości w świetle integralnego rozwoju. Nie opiera się jednak na teorii S. Kunowskiego. Czerpie wiedzę z innych opracowań, których autorzy posługiwali się tą teorią. W ten sposób wyłącza z analizy dwie warstwy: psychiczną i światopoglądową. W podsumowaniu zaś podrozdziału pisze: „w zakresie urzeczywistniania wartości zrównoważonego rozwoju istotnym jest ukazanie wielopłaszczyznowego oddziaływania urzeczywistniania wartości przez dialog na rozwój dziecka. W ścisłym połączeniu z warstwą biologiczną, społeczną oraz kulturologiczną proces

ten kształtuje ucznia jako świadomego przyszłego obywatela kraju i świata, który posiada zrozumienie odpowiedzialności swoich działań w społeczności, w której żyje” – s.70. Wyłączając te dwie warstwy nie zrealizujemy w pełni powyższego celu.

Podsumowując, doktorantka poprzez swoje analizy i próby syntezy wniosła znaczny wkład teoretyczny w analizowane zagadnienia. Brak w nim głębinowej warstwy, wyrażonej poprzez merytoryczne zgłębienie wiedzy o wartościach oraz własnym stanowiskiem dotyczącym analizowanych zagadnień.

3. Analiza koncepcji metodologicznej własnych badań empirycznych

Poziom naukowy rozprawy – każdej rozprawy – w zasadniczym stopniu zależy od przyjętej przez autora koncepcji metodologicznej badań własnych, która została przedstawiona w rozdziale drugim. Struktura rozdziału nie budzi zastrzeżeń. Zawiera wszystkie elementy metodologiczne: projekt badawczy, przedmiot i cele badań, problemy badawcze i hipotezy, zmienne i wskaźniki, metody badawcze, organizacje i przebieg badań, charakterystykę osób badanych, charakterystykę zebranego materiału.

Budzi zastrzeżenia sformułowanie celu badań: „określenie procesu urzeczywistniania wartości zrównoważonego rozwoju w zmianie współdziałania uczniów w toku zajęć szkolnych na poziomie edukacji wczesnoszkolnej” – s.77. Na tej samej stronie pisze, że „wynikiem badań eksperymentalnych powinno być udowodnienie zaistnienia związku między procesem urzeczywistniania wartości zrównoważonego rozwoju opartego na dialogu a współdziałaniem uczniów” – s.77.

Z analizy szczegółowej treści pracy wynika, że celem badań jest ukazanie wpływu urzeczywistniania wartości zrównoważonego rozwoju przy pomocy metody dialogu na współdziałanie uczniów. Jeśli chce się wyeksponować zagadnienie procesu to celem będzie ukazanie wpływu szczegółowej egzemplifikacji procesu urzeczywistniania wartości zrównoważonego rozwoju z zastosowaniem metody dialogu na współdziałanie uczniów.

Występują znaczne błędy w formułowaniu problemów i hipotez. Problem główny (s.80) ma charakter pytania dopełnienia. Tymczasem hipoteza główna sformułowana jest w kontekście pytania rozstrzygnięcia - s.83.

Podobne błędy występują w problemach i hipotezach szczegółowych. Dla przykładu:

P1. „Jakie wymiary dialogu są istotne dla urzeczywistniania wartości?” – s.80.

h1. „Przypuszcza się, iż dialog pełni funkcję budowania urzeczywistniania wartości” – s.83.

P2. „Jak rozpoznawanie wartości wpływa na zmianę współdziałania uczniów w procesie urzeczywistniania wartości?” – s.80.

h2. „Przypuszcza się, iż zakres współdziałania uczniów jest zależny od formy ich pracy nad sytuacją problemową”.

Te niedociągnięcia dotyczą prawie wszystkich problemów szczegółowych i ich hipotez.

Przyczyną jest sformułowanie zbyt ogólnikowo pytań badawczych. Ich operacjonalizacja w kontekście, sposobu, zakresu, stopnia pozwoliłaby na precyzyjną integrację celów, problemów i hipotez.

We wskaźnikach zmiennej zależnej występuje błąd o charakterze kolokwialnym.

Pani mgr. Patrycja Barbara Wąglorz w sposób ogólny opisuje zastosowane metody badań. Tymi metodami są eksperyment pedagogiczny i obserwacja uczestnicząca, stosuje przy tym obserwację systematyczną i skategoryzowaną.

Do obserwacji wykorzystuje trzy rodzaje autorskich arkuszy obserwacyjnych. Pierwszy dotyczy procesu urzeczywistniania wartości – nie jest to czytelna informacja. Czy chodzi o proces pedagogiczny urzeczywistniania wartości? – drugi indywidualnego procesu urzeczywistniania wartości, a trzeci kontroli aktywności wspólnoty – jakiej wspólnoty? Klasowej? Jeśli chodzi o wspólnotę klasową, to skąd wiemy, że to była wspólnota, a nie grupa uczniów – klasa.

Budzi zastrzeżenia opis eksperymentu. Na s.92 czytamy, że nastąpi porównanie wyników uzyskanych w grupie eksperymentalnej i kontrolnej.

Doktorantka na s.92 przedstawia schemat, nie opisując co znaczą symbole. Następnie informuje, że są dwie grupy eksperymentalne. W drugiej grupie eksperymentalnej interwencja jest wprowadzana w innej sytuacji badawczej. W tym miejscu nie informuje w jakiej.

Na pozytywną ocenę zasługuje charakterystyka struktury zajęć dla obydwu grup eksperymentalnych z zastosowaniem metody dialogu.

Pozytywnie oceniam dobór narzędzi i ich konstrukcję.

Brak informacji o grupie kontrolnej, do której sporadycznie się odwołuje. Powstaje pytanie w jakim celu w eksperymencie były dwie grupy eksperymentalne? Brak ukazania wyników różniących grupy eksperymentalne i grupę kontrolną.

To występujące zamieszanie z grupami eksperymentalnymi występuje również w części empirycznej.

Na s.98 błędne są nazwy kanonów S. Milla. Powinno być: kanon jedynej różnicy, kanon jedynej zgodności, a nie jednej różnicy i jednej zgodności.

4. Ocena wartości poznawczych części empirycznej

Wyniki badań były analizowane zgodnie ze szczegółowymi pytaniami badawczymi, co ma duże znaczenie dla czytelnej struktury rozdziału.

Punktem wyjścia prowadzonych analiz jest przedstawienie w sposób syntetyczny struktury zajęć eksperymentalnych. Należy podkreślić duży walor metodyczny. To ujęcie stanowić może znaczący wkład w dydaktykę edukacji wczesnoszkolnej w aspekcie edukacji aksjologicznej i wychowania ku wartościom.

Drugim przedmiotem analiz uzyskanych wyników jest rozpoznanie wartości zrównoważonego rozwoju w toku zajęć edukacyjnych. Wyniki te w sposób czytelny przedstawione są w formie wykresu. Wykres zawiera dane grupy eksperymentalnej nr.1 i nr.2. Doktorantka prowadząc analizy podkreśla, że wyniki w tych grupach się różnią. Muszą się różnić, ponieważ grupy były wiekowo różne. Drugim różniącym elementem było prowadzenie badań pilotażowych w grupie nr.1. Uczniowie zdobywali wiedzę, umiejętności, orientację aksjologiczną. W każdej takiej sytuacji występują różnice. Doktorantka nie prowadzi pogłębionych analiz wyników, nie odwołuje się do części teoretycznej. Prezentuje wyniki w formie sprawozdania z badań.

W kolejnym podrozdziale doktorantka prezentuje wyniki dotyczące rozumienia wartości zrównoważonego rozwoju w toku zajęć. Jako wskaźnik zróżnicowania przyjmuje werbalny opis danej wartości przez uczniów.

Prezentacja wyników jest czytelna i przedstawiona w formie wykresów. Analiza wyników ma charakter sprawozdawczy. Doktorantka nie prowadzi w sposób pogłębiony dyskusji wyników, nie odwołuje się do części teoretycznej. Brak jest również szczegółowych wniosków.

Akceptacja wartości zrównoważonego rozwoju stanowi kolejny zespół analizowanych wyników. Doktorantka precyzyjnie wprowadza w badane zagadnienie i sposób gromadzenia danych. W sposób syntetyczny przedstawia sprawozdanie/raport z otrzymanych wyników. Nie prowadzi dyskusji, która jest tu szczególnie ważna w kontekście tematu rozprawy i problemu głównego. Brak jest też wniosków w kontekście problemu szczegółowego i głównego, zwłaszcza współdziałania. Akceptacja wartości jest ważnym czynnikiem warunkującym współdziałanie.

Na s.119 znajdujemy informację o grupie kontrolnej. I tu rodzi się wątpliwość czy grupa eksperymentalna nr.2 była grupą kontrolną? Ta niejasność przewija się w różnych punktach pracy.

Kolejne prezentowane przez doktorantkę wyniki dotyczą respektowania wartości zrównoważonego rozwoju. Autorka pracy słusznie przyjęła, że wskaźnikiem respektowania wartości jest sposób rozwiązania problemu oraz rzeczywiste zastosowanie badanej wartości.

Doktorantka wyniki respektowania wartości przedstawia w formie wykresu. Ich analiza budzi zastrzeżenia, bowiem występują skróty myślowe. „W grupie eksperymentalnej nr.1 zauważa się bardzo silne oddziaływanie czynnika na poziomie 4 według przyjętej skali szacunkowej. W grupie eksperymentalnej nr. 2 oprócz bardzo silnego oddziaływania zanotowano także silne oddziaływanie” - 120. Powstaje pytanie o jaki czynnik chodzi?

Doktorantka wyniki przedstawia w formie raportu, nie prowadzi pogłębionej dyskusji wyników. Nie ustosunkowuje się do różnic między klasą eksperymentalną nr.1 a klasą eksperymentalną nr.2.

W dalszej części rozdziału empirycznego doktorantka ukazuje związki między zmienną niezależną i zależną. Zmienną niezależną było urzeczywistnianie wartości, zaś zmienną zależną współdziałanie. W tytule podrozdziału odwraca ten związek. Na stronie 124 znajdujemy wyniki w formie wykresów grupy eksperymentalnej i kontrolnej. Wcześniej były prezentowane wyniki grup eksperymentalnych 1 i 2. Na stronie 125 znajdują się wyniki grup eksperymentalnych 1 i 2. Na s. 126 wykres 12 zawiera wyniki grupy eksperymentalnej – której?; wykres 13 – wyniki grupy kontrolnej, a tekst dotyczy grupy eksperymentalnej 2. Jest ogromny bałagan, brak dyskusji wyników.

Kolejny zespół wyników dotyczy roli dialogu w procesie urzeczywistniania wartości zrównoważonego rozwoju. Według mnie powinno się użyć określenia funkcja dialogu. Na uwagę zasługuje w czytelny sposób przedstawienie wyników bardzo trudnego zagadnienia. Prezentacja wyników mimo, że jak poprzednio ma charakter sprawozdawczy jest bardzo wnikliwa. Doktorantka podjęła próbę formułowania wniosków. Są one trafne, ale na zbyt ogólnym poziomie.

Kolejne prezentowane przez doktorantkę wyniki dotyczą pretestów i posttestów. Są one przedstawione w sposób czytelny. Doktorantka formułuje ogólne wnioski. W tym miejscu pożądane jest sformułowanie wniosków dotyczących pracy wychowawczo – dydaktycznej.

Na uwagę zasługują wyniki badań dotyczące wpływu zmiennej niezależnej na zmienną zależną. Są przedstawione w sposób szczegółowy i poprawny.

Kończącym elementem prezentowanych wyników jest analiza jakościowa danych: optymalizacji współdziałania uczniów w urzeczywistnianiu wartości zrównoważonego rozwoju oraz związku urzeczywistniania wartości z edukacją do wartości (tak sugeruje tytuł

podrozdziału). Trudno jednak doszukać się analizy jakościowej. Fragment dotyczący optymalizacji ma formę pedagogicznego opowiadania. Tytuł następnego podrozdziału wskazuje, że urzeczywistnianie wartości warunkuje edukację do wartości. Doktorantka prezentując wyniki wskazuje, że to edukacja do wartości była czynnikiem urzeczywistniania wartości i można też przyjąć zwrotnie, urzeczywistnianie wartości buduje szczegółową egzemplifikację edukacji.

Podrozdział ten ma charakter sprawozdania z przeprowadzonego eksperymentu, występuje w nim wiele powtórzeń z poprzednich rozdziałów.

Finalnym etapem badań empirycznych czyni doktorantka autorski model edukacji do wartości w urzeczywistnianiu wartości zrównoważonego rozwoju. Należy podkreślić, że treść podrozdziału nie w pełni koresponduje z jego tytułem. Tytuł jest zbyt ogólny.

Zbudowany model stanowi istotną wartość prowadzonych badań teoretycznych i empirycznych.

Podsumowanie

Doktorantka przeprowadziła bardzo trudne, skomplikowane badania. W sposób czytelny przedstawiła wyniki ilościowe. Ujemną stroną jest brak dyskusji – czego wymaga się w pracach doktorskich.

Analiza badań jakościowych ma charakter raczej opowiadań pedagogicznych.

Cennym walorem jest opracowany autorski model urzeczywistniania wartości.

Recenzowana dysertacja zawiera rejestr wniosków. Są one napisane poprawnie. Wskazane jest nadać im strukturę: wnioski o charakterze teoretycznym, wnioski o charakterze praktycznym.

W recenzowanej dysertacji brak jest zakończenia, w którym (jak w każdej pracy doktorskiej) dokonuje się wartościowania działalności badawczej, wskazuje słabe strony, nakreśla nowe przesłanki teoretyczne oraz kierunki dalszych, postulowanych badań.

Na ocenę pozytywną zasługują stworzone przez doktorantkę narzędzia badawcze.

Uwagi końcowe i wniosek

W podsumowaniu swej opinii uznaję, że podjęty przez doktorantkę, rzadko eksplorowany temat badawczy wymagał przeprowadzenia żmudnych i długotrwałych badań i opracowania unikatowych narzędzi badawczych.

Uważam, że wymiar dydaktyczny prowadzonych działań eksperymentalnych wskazuje na dobrą znajomość procesu dydaktycznego zawierającego się w edukacji aksjologicznej.

Na pozytywną ocenę zasługuje graficzny sposób prezentacji wyników.

Na negatywną ocenę zasługuje:

A. część teoretyczna pracy. Brak w niej trzech podstawowych elementów:

- brak koncepcji wartości – brak ten spowodował, że skonstruowana przez doktorantkę definicja wartości jest dyskusyjna, bowiem sytuuje wartość na gruncie subiektywizmu;
- brak w strukturze zagadnień z zakresu psychologii poznawczej i rozwojowej, tym bardziej, że autorka prowadziła badania w różnych grupach wiekowych. To stało się czynnikiem braku dyskusji w odniesieniu do zagadnień teoretycznych. Wiele wyników można było zinterpretować w aspekcie rozwojowym;
- brak charakterystyki poszczególnych wartości, których urzeczywistnianie stanowiło przedmiot badań. Ten fakt stał się czynnikiem braku dyskusji w aspekcie ilościowym, a nade wszystko jakościowym;
- brak poszerzonego przeglądu dotychczasowych badań nad podejmowanym przez doktorantkę tematem;

B. część metodologiczna pracy:

- błędnie sformułowany cel pracy oraz cel badań empirycznych;
- zbyt ogólnie sformułowany problem główny badań empirycznych;
- problemy szczegółowe nie „korespondują” z hipotezami – brak precyzji;

C. część empiryczna:

- brak dyskusji wyników;
- analiza wyników jakościowych ma charakter opowiadań pedagogicznych;

D. brak zakończenia w strukturze dysertacji.

W pracy występuje bardzo duża liczba błędów literowych co świadczy o niedbalstwie edytorskim: 7, 8, 10, 19, 20, 22, 23, 27, 35, 46, 52, 55, 70, 73, 74, 83, 90, 92, 92, 92, 93, 97, 107, 111, 113, 114, 115, 117, 118, 119, 124, 126, 129, 129, 143, 153.

Wniosek końcowy

Przedstawiona do recenzji praca Pani mgr. Patrycji Barbary Wąglorz nie spełnia warunków wynikających z ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 roku oraz ustawy Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 3 lipca 2018r.

Sielbina 08.07.2024 r.

Wojciech Cichosz